

Г О Л Е М О Т О

ГОЛЕМОТО СТАКЛО 12-13/ The LARGE GLASS 12-13, 2000/2001

Тема / Theme :

Среќна Нова 2000/ Happy New 2000

06...	НАДВОР! Уметникот наспроти општествената вистинитост
GETTING OUT – Artist vs. Social Reality	Д-р Небојша Вилиќ
Dr. Nebojsa Vilik
16...	Повеселата страна на секојдневието во 90-тите
The Joyful Side of Everyday Life in the 1990's	Мариќа Бочварова
Marika Bocvarova
22...	Секојдневен драугулариум
Everyday Odds and Ends	Валентино Димитровски
Valentino Dimitrovski
26...	Жена & машина
Woman & Machine	Соња Абаџиева
Sonja Abadziewa
34...	Замор
Fatigue	Лазо Плавеvски
Lazo Plavevski

Авторски страници / Authors' Pages

37...	Антони Мазневски: Цртежи
Antoni Maznevski: Drawings |
|-------|--|

Филм / Film

44...	Ејзенштајн во Мексико
Eisenstein in Mexico | Луц Бекер
Lutz Becker |
|-------|---|--------------------------|

Превод / Translation

50...	Фрагменти за и од Venise
Fragments to and from Venise | Виктор Бургин
Victor Burgin |
|-------|--|--------------------------------|

Дизајн / Design

52...	Никола Ефтимов - Fashion Body Art
Nikola Eftimov – Fashion Body Art | Соња Абаџиева
Sonja Abadziewa |
|-------|--|----------------------------------|

Фокус / Fokus

56...	Ефекти на глобализацијата
Effects of Globalization | Пјер Рестани
Pierre Restany |
|-------|---|--------------------------------|

"The Big Circus' Fanny Products" of Tome Adziewski at OPEN 2000, Lido

Изложби / Exhibitions

- 60... Искра Димитрова, Бинарен конТАКТ
Iskra Dimitrova, ContAKT Binary *Бојан Иванов*
Bojan Ivanov
- 64... Исмет Рамиќевик, Јарбол
Ismet Ramikevik, Pole *Марика Бочварова*
Marika Bocvarova
- 68... Ирена Паскали; Весна Дунимагловска
Irena Paskali; Vesna Dunimagloska *Нада Пешева*
Nada Peseva
- 72... Едноста на двојното или општественото и уметноста
Небојша Вилиќ
Nebojsa Vilic

Нови книги / New books

- 76... 1. 359' BOOKS
2. Nebojsa Vilic, Few Candies for Venice
3. Соња Абациева: Длабоко дишење; Преобразби
Sonja Abadziewa: Deep Breathing; Transformations
4. Марика Бочварова: Ристо Калчевски; Вознемирен шаблон
Marika Bocvarova: Risto Kalcevski; Disturbed Clishe

Музеи & Галерии / Museums & Galleries

На корицата: кадар од филмот "Да живее Мексико" на Сергеј Ејзенштајн
Cover: Sergej Eisenstein, Viva Mexico, fragment

Ликовно обликување: Искра Димитрова
Lay-out: Iskra Dimitrova

Печатењето на овој број е реализирано со материјална поддршка на Министерството за култура на Република Македонија и Про Хелветиа, Скопје

Според мислењето на Министерството за култура, списанието *Големото стакло* е производ за кој се плаќа повластена даночна стапка.

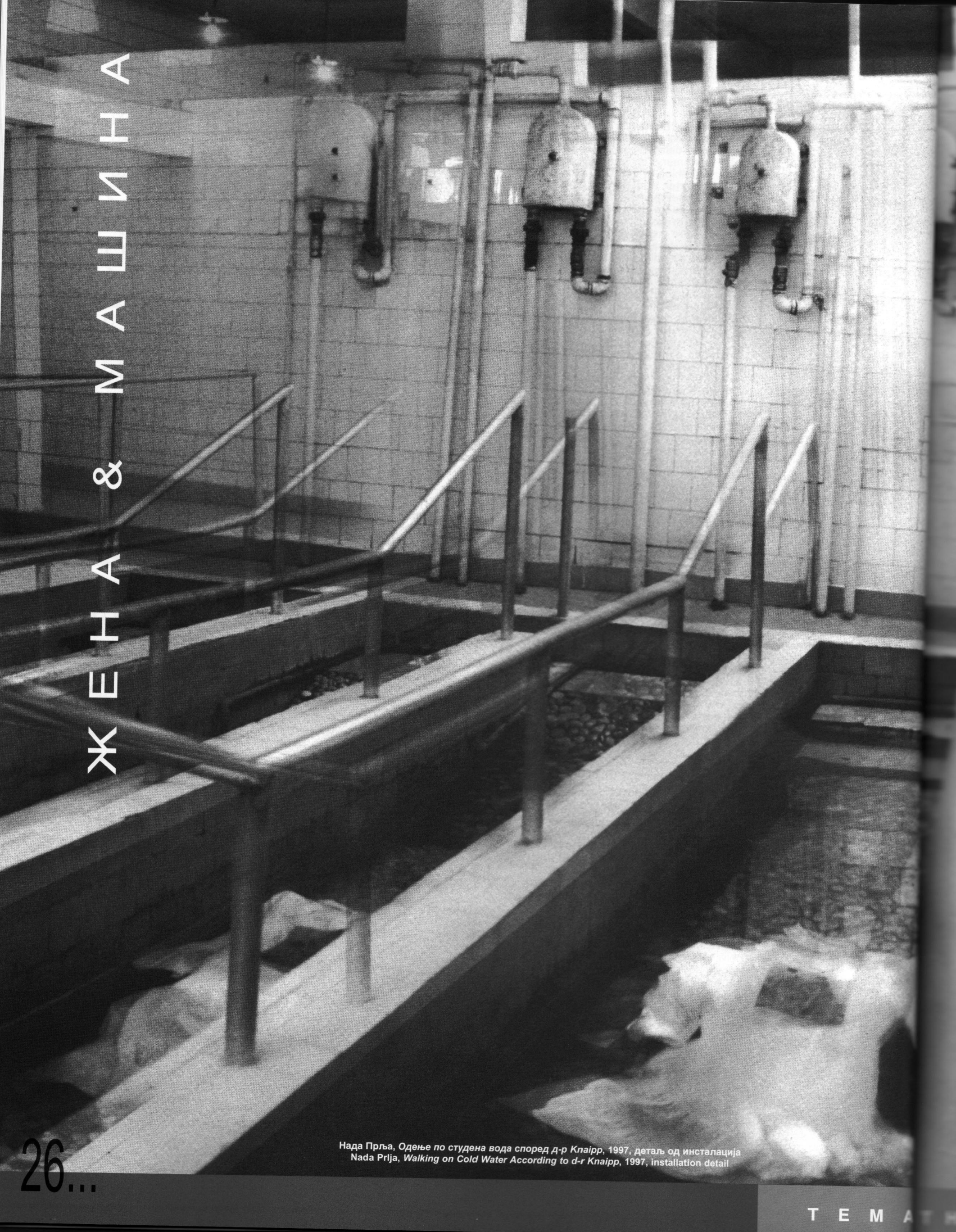
Големото стакло бр. 12/13, 2000/1. Списание за визуелни уметности. Излегува двапати годишно. Цена 100 денари. Издавач: Музеј на современата уметност и Скенпоинт, Скопје. Адреса на редакцијата: Самоилова бб, п.ф. 482, тел.: 11 77 35, факс: 11 01 23, e-mail: moca@sonet.com.mk. Директор: Емил Алексиев. Главен и одговорен уредник: Соња Абациева. Редакција: Владимир Бороевик, д-р Небојша Вилиќ, Лилјана Неделковска, Лазо Плавеvски, Зоран Петровски и Јован Шумковски. Секретарка на редакцијата: Јулијана Кралевска. Лого: Владимир Бороевик. Печат: Skenpoint, Скопје
Тираж: 1000.

The Large Glass No 12/13, 2000/1, Art Magazine. Price: 100 denars or 3 US\$. Publisher: Museum of Contemporary Art/Skenpoint, Skopje, Republic of Macedonia. Address: Samoilova bb, Skopje 1000, POB.482, tel. (++) 389 2 11 77 35, fax: (++) 389 2 11 01 23, e-mail: moca@sonet.com.mk. Director: Emil Aleksiev. Editor in Chief: Sonja Abadziewa. Editorial Board: Vladimir Boroevik, dr. Nebojsa Vilic, Liljana Nedelkovska, Zoran Petrovski, Lazo Plavevski and Jovan Sumkovski. Secretary: Julijana Krlevska. Logo: Vladmir Boroevik. Printed by: Skenpoint, Skopje. 1000 copies.

Сите текстови, освен означените, се преведени од Дарко Путилов
English translation: Darko Putilov

ISSN 1409-5823

Ж Е Н А & М А Ш И Н А

Соња Абаџиева

"The machine is not to be animated, worshiped and dominated.
The machine is us, our processes, and aspects of our embodiments
...Cyborgs might consider more seriously the partial, fluid,
sometimes aspects of sex and sexual embodiments.
Gender might not be global identity after all..."

Donna Haraway

Целејки кон совршеното суштество човечката имагинација низ историјата, создава чудовишни примероци. Изоморфните креации од палеолитот и неолитот зборуваат за структури компонирани од анимални, вегетални и човечки елементи, понекогаш во комбинација со предмети. Во епот *Махабхарата* за прв пат се споменува поимот лав-автомат. Од грчката митологија ни се познати сатирите, кентаурите, амазонките. Алхемичарите го создаваат *Ребис*, а во Франција подоцна се јавува хермафродитот. Креацијата на Франкенштајн (отелотворување на парчиња на различни човечки ентитети) и денес ја шокира јавноста. Во овој контекст се создаваат претставите на супер-жените со надприродна моќ. Во едно дело на Франческо Приматичо (1504 - 1570) е претставена нимфа како кастрира сатир. После неколку векови американската авторка Никол Изенман го демонстрира истиот акт но сега со цела група жени. Guerilla Girls, кои се јавуваат во разгорот на радикалниот феминизам, изразуваат агресивна желба за супериорност. Идејата за создавање на супер-човек и супер-интелигенција како стварност на научната фантастика, во 1950 година се обистинува во форма наречена киборг: спој на артифициелното со биолошкото. Меѓутоа, иако белото глумче со вградена направа во телото, контролирано од научниците на Њујоршката државна болница, се смета за пионер на киборзите (1950), факт е дека човечкото тело и пред тоа ги искусува погодностите на имплантантите. Желбата да се забави минливоста на човечката биолошка временост, станува поле на вградување на различни апарати и помагала во неговото тело. Колку и да звучи морбидно, металните парчиња и шипки, пластичните цевки и хемикалиите оперативно вградувани во телото, создаваат од човекот реална реплика на Франкенштајн. Можете ли да си замислите една таква роботичка претстава на жив човек со сите можни протези како продукти на умотот? Кога на тоа ќе се додаде и пресадувањето на органите од другиот/те и клонирањето, што останува од човекот? Прогнозите на научниците ни соопштуваат дека за педесет години нашето живо месо ќе стане пост-биолошка структура. Во една таква визија, се разбира, прашањето за половите и разликите станува апсурдно.

Еволуциите во технологијата, особено нанотехнологијата или попопуларно, микро-електрониката, во културата на 20. век се јавуваат во форми на : rave, техно екстаза, trainspotting, сајбер панк, компјутерска уметност: (интер)нет-арт, on line art. Новите форми го подразбираат и киборгот, кој е "кибернетски организам, хибрид на машина и организам, творба едновременно на социјалната реалност и на фикцијата... Свет без пол, без генеза, без крај", како што забележува Дона Харавеј. Овој "круцијален колективен објект", творба на пост-половиот свет во кој учествуваат и жените, станува моќно средство во формулацијата на *сајбер феминизмот*: "Киборгот е прашање на фикција и преживеано искуство кое го менува она што се смета за женско искуство во доцниот 20. век."¹ Сајбер-феминизмот за прв пат се јавува во организирана форма на *Документа X* во Касел (1997), под наслов *Hybrid Works Space*. Учесниците во оваа лабораторија иницираат и спроведуваат "теории за видливоста на сексуалната различност на мрежата (on net), анализи на половите репрезентации,

секс-сајтови, сајбер секс... за да ги совладаат стереотипните, есенцијалистичките и сексистичките репрезентации на жената: паранојата создадена од новите технологии... испитувањето на женските електронски уметнички стратегии; женските модели на технолошка едукација и сл.”². Основните постулати на оваа активност на уметничките во Касел реферираат на култивацијата на солидарноста, визијата, образованието, слободата и отпорот, како предуслови за подобро разбирање меѓу половите и надминување на патријархалните стандарди.

Иако поимот сајбер - феминизам не функционира денес во нашата средина (како впрочем и самото феминистичко движење), тоа не значи дека македонските уметнички остануваат настрана од вклучувањето на високата технологија во уметноста. Напротив, творештвото на авторките од помладата генерација сè понастојчиво ги вградува во својот ликовен систем свежата моќ на електрониката. На овој начин, заменувајќи ја материјата со енергија, тие си ги олеснуваат социјалните релации, контактот со светот и со гледачите. Прото-појави на хибридни соединувања на разни видови постоења со предмети, среќаваме во теракотните производи на **Анета Светиева**. Нивната концепција кореспондира со светот на неолитот кој ја мислел егзистенцијата како

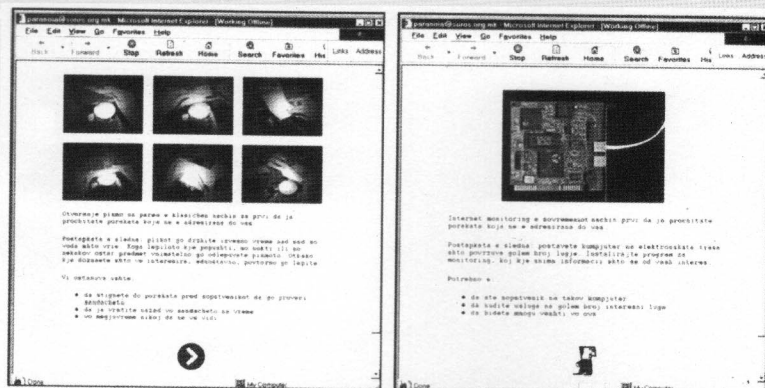
интегритет на живите структури. Некои од нејзините *Наречници*, се директно инспирирани од археолошкото богатство на Македонија, а го воведуваат неексплицитно и андрогинот. Подоцна, во инсталацијата *Еди матадор и Турска бања*, Светиева обединува скулптури, метални елементи и направи, менувајќи ја персоналната форма на дискурсот. Во овие примери таа ги поврзува утилитарното (жртвеник, кандило) со фолклорното и современото. Во секој случај, повторно се актуелизира кутијата (затворената форма која ја сокрива тајната и интимата). Не е тешко да се поврзе култот кон тој предмет со современите телевизиски или мониторски коцки и следствено, да се констатира, колку конспиративниот свет во внатрешноста на артифициелното тело одговара на женската психологија и телесна конституција. Со видео технологијата работат повеќе авторки: **Жанета Вангели, Лилјана Климова, Дијана Томиќ, Нина Гештаковска, Лара Ташковска, Наташа**

Кристина Милјановска и Емил Петров, *АТЦГ*, 2001, детаљ од инсталација
Kristina Miljanovska&Emil Petrov, *ATCG*, 2001, installation detail

Димитриевска, Слободанка Стевчевска и др. Во овој дел се концентрирам, пред сè, на создавањето хибридни дела во кои реално се манифестира релацијата меѓу биолошкото и машината.

Евгенија Демниевска е меѓу првите македонски уметнички кои влегуваат во технологијата на комуникациите, без да се откажат од класичното сликарство. Нејзиниот проект *Линија* (1990), користејќи ги современите технологии, едновремено се одвива во Москва, Белград, Гроњан, Париз и Брест. По неколку години во Скопје се реализира нејзиниот *on line* проект, во кој учествуваат разни профили уметници од двата пола.

Мирна Арсовска е конструктор на необични работи. Таа ги интегрира во целина (*Автобиографија, Автопортрет, Vis Electronica, Автопат, Не зјапајте така романтично*), органското (пијавици, вода, восок, гума, јаглен и сл.) и неорганското (пластика, метални рамки, жилети, Light Emiting Diodes, чипови и др.). Во еден проект за списанието *Големото стакло бр.6* (1997) Арсовска објавува дигитални слики на киборзи и виртуелни пејзажи – *E(scape)*. Вклучена во компјутерската технологија како дизајнерка, во текот на нејзината ликовна еволуција, таа постепено ги заменува, колку- толку, присутните антропоморфни белези и означености на телото, со пролиферација на стаклени или плексиглас кутии. Во *Mentalscape in Samples and Textures* (1997) концептот се сведува на повеќе коцки распоредени околу Crawford St. Bridge во Провиденс (САД). Гледачите ги набљудуваат овие симулирани компјутери со телескоп, во кои дефинитивно загосподарило неорганското. **Нора Стојановиќ** прави необични спојувања со различни помагала: вештачка конструкција на мобилен цвет во кој таа си се сместува (*Fleshback*) или стаклен аквариум со живи риби околу нејзиното голо тело (*Gathering Scales of the Big Fish* или *Missing Parts*). Конструкцијата жена-цвет или жена-риба, Стојановиќ ја поставува паралелно на видео проекциите во кои нејзината онтологија се преобразува во виртуелна слика. Делата од втората половина на деведесеттите на **Искра Димитрова** ги синтетизираат примарните елементи, сетилата и имплантираните апарати во телото (симулирано со органски или силиконски материјали). Користењето на светилки во *Lapis, Thalamos, Remain, Androgin* и *Femina alba*, на вештачко светло, електрично решо и касетофон во *Палочна врлца*; на сензорите, светлината и видеото во *Binary Contact*, е консекутивен обид машината, вметната во телото, да ги отстрани вибрациите на вистинскиот живот. Веќе во *Прекрасни суштества* (излагано како независен проект на Биеналето во Венеција 1999) се констатира апсолутно отсуство на човечка претстава или нејзин дел. Сè се сведува на компјутерскиот екран, симболично сместен во мртвечки ковчег како некролог на поимот живот. Биотичката компонента ја заменува биолошката во *Одење по студена вода според Д-р Кнајп* на **Нада Прља**. Виртуелната слика на видеото се проектира врз замислените гради под ноќницата, создавајќи призрачна претстава на ниту-жена, ниту-машина, сместена во железниот штимунг на болницата. И во овој случај, секоја помисла на реалното постоење е исклучена. **Дијана Томиќ** моќта на Пигмалион ја трансформира во моќ на Франкенштајн. Со голема иронија, од рентген снимки на различни делови од телото и од различни личности, таа конструира чудовишно суштество. Репрезентативното се заменува со сеништа генерирани од машината која ја пробива материјата на телото. Од човекот, како единствени сведоци на постоење, остануваат делови од скелетот. Она што се случува во видео-перформансот на **Моника Мотеска Ахилова пета** е необична интеграција на похотното тело на перформерката со проекцијата на раздвижени стапала врз нејзините голи гради. Видеото врши инвазија на градниот кош, го нарушува неговиот интегритет, ги дислоцира органите и создава реално-фиктивна творба на жена-робот или на жена монструм.

Ана Стојковиќ, *paranoia@soros.org.mk*, 1999, интернет проект, детал
 Ана Stojkovic, *paranoia@soros.org.mk*, 1999, internet project, detail

Весна Стефановска во *Отсуство* метафорично зборува за тело сведено на очи расфрлани на видео-бимови во просторот. Органот за вид постои сам за себе во вид на око-тело или замена за друг орган. Тоа е единственото што таа го спасува од голтачката машина која врши агресија врз организмот, елиминирајќи ги консекутивно клетките на животот. За **Симонида Филипова** единствениот остаток од човекот се чувствата вметнати во глава слична на робот. Пораката *Јас сакам да се гледам во твоите очи секој ден*, “испишана” со LED на стаклена топка опкружена со метални фолии, го оформува нејзиното дело излагано на изложбата *Нарцизми*. Со други зборови, иако билшкото се сведува на технолошка комуникација и на неорганско, енергијата на љубовта е таа која ја попречува конечната машинизација на човекот. Социјалната тема за бездомниците **Ирена Паскали** (*One Day, One Life*) ја реализира со помош на видео-бим и една реалистичка скулптура. Во горниот дел на пластиката (во пределот на срцето) вградува екранче на кое паралелно тече потресната исповед на старицата. Оваа претстава ја запазува емотивната димензија благодарение на човечката репрезентација. **Ана Стојковиќ** (*Митови и сегашност*, 1999) протестира против замената на сексот со генетски инженеринг, односно не се согласува репликацијата да ја истисне репродукцијата или генетскиот инженеринг да го истисне сексот. Клонирањето која таа го симулира преку видео слика на “клон”, за неа е неопростиво посегание по автохтоноста на субјектот. Нејзиниот интернет проект- инсталација (1999) зборува со јазикот на компјутерот за интимата, за душата. На мониторинскиот екран се појавуваат само раце, текст и слика за да ја соопшат размената во мрежата на приватното со публичното. На најсовремен начин се сопоставени два система: еден примитивен од минатото (со упатства за недозволено влегување во туѓите писма) и еден современ: интернет мониторинг (кој на уште полесен начин дозволува пристап во приватниот простор на другиот). Web site проектот – интерактивна игра од 2001 на Стојковиќ, нуди игра на фиктивно освојување на награда (пат за Јапонија), користејќи ја играта меѓу јапонскиот не-поим/пиктограм за љубовта и нејзиното европско толкување. Во *e-mail diary* **Љупка Делева** ги обединува вештачката и природната интелигенција. Таа води дијалог со самата себе преку компјутерот. Има некои теории кои укажуваат дека електронскиот мозок комуницира со човекот на едно повисоко ниво отколку што се мисли. Таков еден разговор остварува Делева кога со иконичните претстави на нејзиното лице (или очи) и текстовите, преку e-mail пораки си се обраќа на самата себе, на нејзиното алтер его, на жените, на природата, на Танатос. Јазикот на сликата, на текстот и на постапката (e-mail, attachment) е електронски, меѓутоа обратното поставување на текстот во пораките (кој треба да се исчитува со помош на огледало) и ефектите на вода и пареа врз нејзиното лице, ја сугерираат потребата од онтолошкото, од човечкиот допир. Сепак, психологијата и електронската комуникација, “магичната планина” и шокот на иднината, со самиот факт дека се остваруваат на ниво на виртуелното, упатуваат на формацијата на една нова жена, жена - машина.

Електронската кутија ги внесува женските творци во интегралното коло. Вештачката интелигенција им го овозможува отворениот влез во планетарното село, каде, како што видовме, диспутите за половите и разликите никого не го интересираат. Така, прескокнувајќи го феминизмот и неговите трауми, жените директно влегуваат во мрежата која нема пол, секс, предрасуди и ограничувања. Значи ли тоа дека за извојување на нејзината еманципација треба да се жртвува органската димензија и постепено да се напушта човечката означеност? И покрај ослободувачката конотација која им ја должиме на новите технологии, Дона Харавеј се ужаснува од монструозниот свет во кој не би постоеле различните полови. Оваа врвна теоретичарка на сајбер-феминизмот аподиктично гласа за хетероглосијата: “ На крајот на краиштата, полот не смее да биде глобален идентитет... Би сугерирала киборзите повеќе да се занимаваат со регенерацијата”³.

1. Donna Haraway, *A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. In: *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*, Routledge, New York, 1991, pp. 149-181

2. Види: n.paradoxa, London, volume II, 1998, p. 11

3. Donna Haraway, opus.cit.

W O M A N A N D M A C H I N E

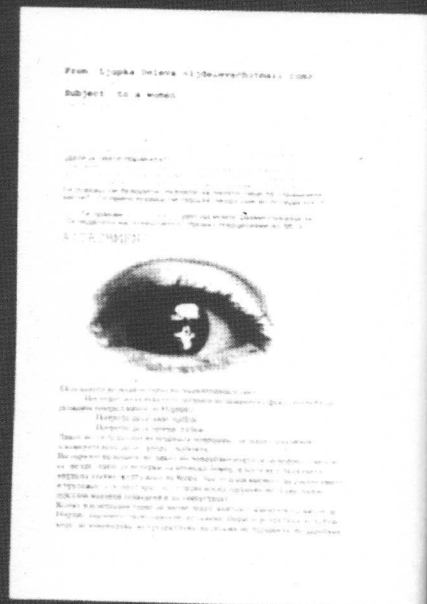
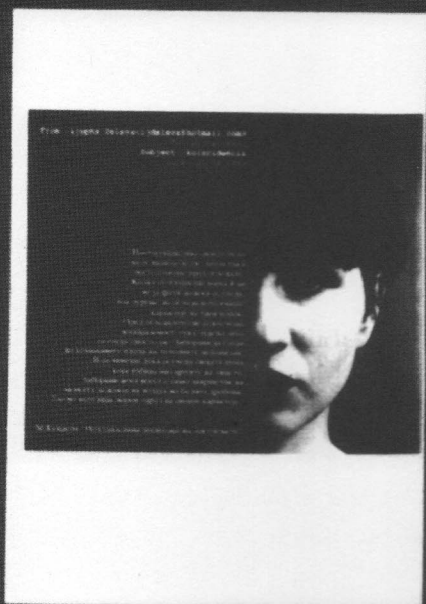
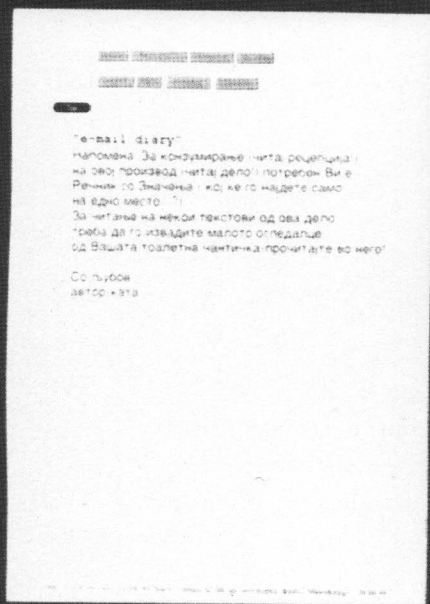
Искра Димитрова, *Тајната вечера*, 2000, детаљ од интерактивна видео инсталација
Iskra Dimitrova, *The Last Supper*, 2000, interactive video installation, detail

A Kind of Cyber Feminism in Macedonian Art

Sonja Abadziewa

Although the term of cyber feminism does not function in our country (like the feminist movement itself), this does not mean that Macedonian women artists are not involved in the use of high-tech in art. On the contrary, the art production of the younger women artists includes, in increasingly consistent way, the use of the fresh power and possibilities of the electronics. Thus, replacing matter with energy, these young women artists facilitate their social relations, their contact with the world and the viewers.

In the terra-cotta products of **Aneta Svetieva**, we can meet the proto-manifestations of the hybrid fusions of different type of existence. Their conception corresponds with the world of the Neolithic period that perceived the existence as integrity of all living structures. Later, in her installations called *Eddy Matador* and *Turkish Spa*, Svetieva unites sculptures, metal elements and devices, thus changing the personal form of the discourse. In any case, it represents restored actualization of the box (the closed form that hides secrets and intimacy). It is not difficult to link the cult of this object with the contemporary TV or monitor cubes, and, consequently, to conclude how much the conspiratorial world inside the artificial body correlates to female psychology and body constitution. Several women artists make use of the video technology: **Zaneta Vangeli**, **Liljana Klimova**, **Dijana Tomik**, **Nina Gestakovska**, **Lara Taskovska**, **Natasa Dimitrievska**, **Slobodanka Stevcevska**. I elaborated some of their projects in the previous chapters. I would like to concentrate in this chapter, above all, on the production of hybrid works of art that show in realistic manner the relation between the biology and the machine. **Evgenija Demnievska** is one of the first Macedonian women artists who use the technology of communications, without having to quit the classical painting. Her project called *Line* (1990), using the contemporary technologies, takes place simultaneously in cities like Moscow, Belgrade, Grozhnyan, Paris and Brest. Several years later, she realizes her on-line project in Skopje as well, which includes artists of different profiles from both genders. **Mirna Arsovska** is constructor of unusual robots. She integrates, into a single project (*Autobiography, Self-portrait, Vis Electronica, Autobahn, Do Not Watch So Romantically*), the organic elements (leeches, water, wax, rubber, coal and so on) and the non-organic ones (plastic, metal frames, shaving razors, L.E.D., chips, etc.) In her project for *The Large Glass* magazine No. 6 (1997), she publishes digital images of cyborgs and virtual landscapes: the *E(scape)*. During the course of her evolution as artist, she gradually replaces the anthropomorphic features with glass or Plexiglas boxes. In *Mentalscape in Samples and Textures* (1997), the concept is reduced to several cubes distributed around Crawford St. Bridge in Providence (USA). Viewers observe through telescope these simulated computers in which the non-organic feature definitively is the master. **Nora Stojanovik** makes unusual connections by means of different accessories: artificial construction of mobile flower in which she accommodates herself (*Flashback*) or glass aquarium with live fish around her naked body (*Gathering Scales of the Big Fish* or *Missing Parts*). She shows the construction of the flower woman or the fish woman simultaneously on the video presentations where her ontology is transformed into virtual image. The works of art in the late 90's of **Iskra Dimitrova** synthesize the primary elements, the senses and the implanted devices in the body. The use of lamps in *Lapis, Thalamos, Remain, Androgynus* and *Femina Alba*, of artificial light, hot-plate and cassette player in *Umbilical Cord*; of the

Љупка Делева, *E-mail Diary*, 1999, црно-бел ласерски принт на хартија
 Ljupka Deleva, *E-mail Diary*, 1999, black and white laser print on paper

sensors, the light and the video in *Binary Contact*, is consecutive attempt to have the machine, which is implanted in the body, eliminate the vibrations of the true life. Already in *Wonderful Creatures*, everything is reduced to a computer screen, symbolically located in a coffin as obituary to the perception of life. The biotic component replaces the biological one in *Walking on Cold Water According to dr. Knaipp* of **Nada Prlija**. The virtual image of the video is projected on the also unrealized chest of the night-gown, thus creating picture-like presentation of neither woman - nor machine, located in the iron mood of the hospital. **Dijana Tomik** transforms the power of Pygmalion into that of Frankenstein. Using great irony, she constructs a monster out of X-ray pictures. Parts of the skeleton remain as the only evidence for the existence of man. What takes place in the video performance called *Achilles' Heel* of **Monika Moteska** is unusual integration of the lustful body of the woman performer with the presentation of moving feet on her naked breasts. The video makes invasion on the chest, violates its integrity, dislocates the organs and thus creates a realistic-fictitious creature of a robot woman.

Vesna Stefanovska in *Absence* metaphorically speak about a body reduced to eyes scattered on video-beams in space. This is the only thing that she saves from the swallowing machine, which performs aggression on the organism, by consecutive elimination of the cells of life. For **Simonida Filipova**, human remains are the feelings implanted in a head similar to that of a robot. The message: *I Like to See Myself in Your Eyes Everyday*, "written" by means of L.E.D. on a crystal ball and surrounded with metal foils, makes up her work. In other words, although the biological element is reduced to a technological communication and to a non-organic component, it is the power of love that prevents the final machining of the human being. **Irena Paskali** (*One Day, One Night*) relaxes the social motif about homeless people by means of a video-beam and a realistic sculpture. She implants in the upper part of the sculpture (in the area of the heart) a small screen showing at the same time the depressing narration of an old woman. This presentation preserves the emotive dimension thanks to the material human representation, although it is also transferred into the zone of the non-material. **Ana Stojkovic** (*Myths and Present Time*, 1999) protests against the replacement of sex with genetic engineering. Her

Internet installation project called paranoia@soros.org.mk (1999) speaks of intimacy by using computer language. The monitor screen shows only hands, text and picture in order to inform on the exchange in the network of one's privacy with publicity. Two systems are co-produced in the most contemporary manner: a primitive one from the past and a contemporary one: Internet monitoring (which allows in the easiest way access into the intimacy of the other). The web-sight project — an interactive game of 2001 (<http://www.cac.org.mk/capital/project/matchmaker/index/html>) — of Stojkovic offers game of fictitious prize winning (a trip to Japan), by using the game between the Japanese non-notion/pictogram about love and its European interpretation. In her *E-mail Dairy*, **Ljupka Deleva** unites artificial and natural intelligence. She makes a dialogue with herself through the computer. The language of the image, the text and the method (e-mail, attachment) is electronic; however, the opposite placement of the text in the messages and the effects of water and steam on her face, suggest the need for a human touch. Still, psychology and electronic communication, "magic mountain" and shock of the future, by the very fact that they are realized on the level of the virtual, show the formation of a new woman, the machine woman.

The electronic box takes the women artists into the integral circuit. Artificial intelligence allows them to have open access to the planetary village, where, as we have seen, disputes about genders and their differences impress no one. Thus, skipping feminism and its traumas, women directly enter the network that has no gender, sex, prejudices and limitations. Does this imply that in order to achieve female emancipation, the organic dimension should be sacrificed, so gradually to abandon the human meaning? In spite of the emancipating connotation that we owe to the new technologies, a projection of a world having no genders is absurd.

Мирна Арсовска, *Автопат*, 1998, детаљ од инсталација
Mirna Arsovska, *Autobahn*, 1998, installation detail

